

ACARA MEKTUPLARI*

 Ahmed CEVAD

II

14 Aralık 1915,
Açık Söz

Kudretin kalemi Acara'da bir büyük maharetle işlemiş.

Acara güzel, hem de bütün mânasıyla güzel bir yerdir. Yukarısı Acara Su, aşağısı Çoruk Nehri'nin iki tarafında yüksek dağların gölge- li eteklerine sığınarak, ömür sürmek, görmeyip işitmek ne kadar şâirane bir hayat...

Acara Suyu'nun gürültü ninnisini dinleyerek, yıllardan beri uyuyan bir memleketin coğrafi vaziyetini tarif etmek için Acara Suyu'nun sa- hı mayilini anmak kâfidir zannederim. Her de- reden bir ırmak alarak, Karadeniz'e benim mef- tun olduğum bu ağır başlı **küçük** dalgalara sa- hip olan Karadeniz'e doğru coşa coşa yürüyen Acara Suyu, evvelâ Çoruk'un hatırını sorar, son- ra, sonra her ikisi de bir yerde Karadeniz'in alnı- nı öpmek için yola çıkarlar.

Kafkas'ın güzel bir parçası olan çam orman- lı, meşeli Acara'ya gitmek için siz de benim gibi Batum'dan çıkıp Çoruk'a kadar deniz sahiliyle, son- ra da hemen nehrin sahili ile Acara Suyu'na kadar çıkmalısınız. Bu çok da uzak olmayan, sağında de- niz, nehir, solunda Acara'nın dünyaları yola salmış koca dağları öyle bir manzara teşkil ediyor ki yol- cu gittikçe daha gitmek, gördükçe daha görmek

* Kiril yazısı ve Azerbaycan Türkçesiyle basılmış olan bu yazı, Yunus Zeyrek tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

istiyor. İnsan bilmez ki sağına mı yoksa soluna mı baksın! Vatanın, her iki tarafı güzel!

Of! Yarabbi, bu mağrur dağların dalgın du- ruşunu gördükçe benim küskün gönlüm neler arzu ediyor...

Şimdiye kadar bir buçuk aydan beri devam eden seyahatimden aldığım te'sirleri, mufassal olmasa da yazmak istedim. Makalemde bir ter- tipsizlik olduğunu bildiğim hâlde yine yazıyorum.

Acara, umumiyetle birbirine karşı hem de mu- vazı/paralel sıradağların yeşil servetlerine derler. Bu güzel memleket böyle yüksek dağlardan iba- ret olduğu hâlde her yeri de ormanlıktır. Acara'nın derin ormanlarını bütün mânasıyla tasvir etmek için gayet geniş fikirli bir tıp âlimi olmak lâzım ge- lir. Sinematograflarda gördüğümüz ormanları bu- rada aynıyle gördüm. Evlerde seve seve besledi- ğimiz ağaçların her çeşidi bu ormanlarda vardır. Toprak öyle mümbit bir topraktır ki, ne ekersen bi- ter, ne dökersen çeker. Ormanlar kestane ve ce- viz ağaçlarıyla doludur. Oturulan yerlerde her tür- lü meyve ağaçları, meselâ elma, armut, ayva, nar, üzüm, şeftali; iyi bakılırsa limon, portakal, **narınç**/ mandalina ağaçları yetişir. Güzel de mahsul verir. Hâsılı Acara gibi elverişli yerleri çok az gördüm.

Dağlık bir ülkenin sularını tarif etmek bence lü- zumsuz bir iştir. Dağı taşı güzel olduğu gibi saf bir suya sahip olan Acara bu yönden de birincidir. Şo- seyle gittiğimiz zaman her on, on beş adımda bir çeşmeye tesadüf edeceksiniz. Zaten Acara'nın güzelliği de böyle tabii bezeklerin çokluğundandır.

Acara dağlık bir yer ise de kışın o kadar şiddetli olmadığını söylüyorlar. Fakat son derecede kalın kar yağmış. “Burası yazın cennetten misaldir.” diyorlar. Kışın böyle bir güzelliğe sahip olan bir memleketin yazı elbette cennet olması lâzım gelir.

Ziraat bakımından Acara büsbütün fakirdir. Burada ekin, yerlilerin *lazut* dedikleri kargıdalından/mısırdan ibarettir. Acara’da düz yer az olduğundan lazuda elverişli yerlere bir şey ekilse de bitmez. Bitse de çok az mahsul verir.

Lazuttan artan yerlere burada fasulye, kalem/lâhana, pamidor/domates ve saire ufak tefek şeyler ekilir ve yetiştir.

Sanat cihetinden de Acara ibtidaî/ilkel bir devirdedir. Ağaç işlerinde maharetleri vardır. Ormanların gölgeli kucağında doğup büyüyen bir kavmin ağaç el işleriyle meşgul olacağı şüphesizdir. Bunun için Acara’nın çok yerlerinde her çeşitte kaşık, çömlek yaparlar. Ve ev eşyasının büyük kısmı da ağaçtan ibarettir. Burada evler ekseriyetle ahşap yani tahtadan yapıldığından doğramacılık/dülgerlik usulünü güzel bilirler. İnsana yarayan ne kadar ağaç şeyler varsa Acara’da yaparlar. Kendileri işletirler.

Acara’da çok az demirci, bakırcı, kuyumcu vardır. Bunların da çok az kısmı Müslümanların elindedir. Giydikleri İslâm elbiselerini çok zaman Hıristiyan terzilere diktirirler. Kadınlar da hicaba aykırı iş görmezler. Yeri gelmişken söyleyeyim ki, burada İslâmî kıyafet hususunda çok sağlamdırlar.

Acara’nın ticareti de hemen ecnebilerin elindedir. Ara sıra yerlilerden de ticaretle meşgul olanlar varsa da ticaretin mânasını anlamadıklarından o kadar yüksek fiyat istiyorlar ki başkalarına rahmet okuturlar.

Fakat bu son günlerde Müslümanların arasından da namuslu tüccarın çıktığını inkâr edemeyiz.

Acara’nın tütününden istifade edenler gene başkalarıdır. Burasını da arz edelim ki, Acara’da külliyetli surette tütün yetiştir. Ne fayda ortalıkta bir İslâm firması yoktur ki bundan hem kendisi istifade etsin hem de yerlilere yardımı dokunsun. Hiç şüphe yoktur ki Acara’nın tütünü büyük bir fabrikanın bir yıllık mahsulünü verebilir.

Cavad

Ahmed Cevad'ın kitabı.

15 Aralık 1915,
Açık Söz

Acara’nın az da olsa tabiî hâllerinden yazdık. İstedğim maksada tez yetişmek için bu kadarla iktifa ediyorum. Şimdi de biraz Acara’nın vaziyetinden bahsetmek isterim.

Batum’un doğusunda bulunan bu ülke Acara Suyu’nun kaynağına doğru 115-120 km kadar uzanmaktadır. Başka bir ifadeyle denilebilir ki, Acara 120 km uzunluğunda bir dereden ibarettir. İşte bizim güzel Acara, bu derenin koununa sığınmış yeşil yuvalardan ibarettir. Gürcüce adı Acarisxali olan Acara Suyu’nun her iki yamacı, Batum’un 18 km doğusunda bulunan Acarasuyu köyünden itibaren gittikçe köyler, köyler değil evlerle doludur. Diğer ibtidaî milletler gibi Acaralılar da birbirlerinden uzak yaşamak istediklerinden olmalıdır ki, başka yerlerde olduğu gibi burada köyler toplu değildir. Bu derede üç ev, o tepede beş ev! İşte bunların tamamına bir köy demişler! Bunun için öyle köyler vardır ki, uzunluğu tam 101,5 km’dir. Hâlbuki vur tut hemen köyde ya elli ev vardır ya altmış!

Evleri böyle serpilmiş bir şekildeki köyler birbirinden çok da uzak değildir. Müşteri gözüyle bakılırsa evlerin birbirinden uzaklığı da Acara’yı pek güzel gösterir.

Yukarı Acara'da bir köy (Fotoğraf: Y. Zeyrek).

Meselâ, bazen saf bir çamlıktan, bazen de çeşitli ağaçların toplam heyetinden ibaret olan güzel ormanın gölgeli koynunda ak bir şey göze çapıyor. Dikkatle bakılırsa bunun iki katlı şâirane bir Acara evi olduğu anlaşılır. Bu evlerin öyle güzel bir görünüşü vardır ki, insanda mutlaka görmek ve içerisinde yaşamak arzusu uyandırır. Biraz ötesinde biri daha! O da evvelkinden güzel.

İşte bizim Acara, yukarıda dediğim gibi böyle şâirane yuvaların toplamından ibaret bir ülkedir. Bu evler tamamıyla Türk mimarî tarzında yapılmıştır. Görenlerin dediğine göre Acara, mimarî tarzı ve güzellik bakımından Boğaziçi'ne çok benziyormuş.

Bu memleketin evleri umumiyetle iki katlıdır. Bunun alt katını taştan, üst katını tahtadan yahut bir sıra taş ile bir sıra tahtadan yaparlar. Üstü kiremit yahut sadece tahtayla örtülür. Çok oluyor ki, evlerin alt katını beyaz boyayla boyarlar.

Üst katta ise tahtalar kendi tabii rengini muhafaza eder. Her tarafa açılan birkaç pencere olduğu gibi iki tarafa da kapıları vardır. Bunların birinden kadınlar ve çocuklar, diğerinden de erkekler ve misafirler girer çıkarlar. Evlerin içi dört yahut beş oda üzerine olur. Bu odalardan birisi mutlaka misafir odası olacaktır. Ötekiler ev sahibinin zevkine göre bir işe yarar. Harem daireesi burada ayrıdır. Odaların dâhili döşemesine gelince tavandaki Arap tarzı mimarîde yapılan süslemeden başka göze çarpacak bir şey görmedim.

Ha, bazen duvarlarda keçi derisinden namazlıklar asılır. Namaz vakti oldu mu, görüyorsunuz büyük küçük hepsi yerini alıyor, namazını kılıyor. Bu benim çok hoşuma gidiyor.

Evlerin etrafında lazut/mısır tarlaları içinde de dört direk üzerine dikilmiş bir çardak göze çarpmaktadır. Bu çıplak ayaklı çardakları, mısırları rutubetten korumak için dikerler.

Yerliler bir senelik mısır ayıklanmamış olarak buraya doldurup kilitlerler. Lâzım oldukça götürüp danelerinden ayırırlar. Yirmi dört saatte bir put un çeken değirmene götürür, öğütürler.

Kargı dalının her zaman iyi unu olduğu gibi her yemekte buğulu ve sıcak ekmeği olur. Çünkü mısır ekmeği ancak sıcak olarak yenir.

Acaralıların inşaattaki maharetlerini en çok camilerde görebiliriz. Burada büyükten küçüğe kadar namaz kılmayan bir can olsun bulunmadığı gibi cami olmayan bir köy de yoktur. Her köyün camii, önünde bulunan evlerin hepsinden geniş ve yüksektir. Camiler tahta ise de çok yerde dış cepheleri ak bir boya ile boyanmıştır. Onun için de uzaktan çok güzel manzaraları vardır. İçleri İslâm usulünce âyetler, hadisler, nesihtatlarıyla güzel yazılmış Peyganber ve halifelerinin mübarek adlarıyla bezenmiştir.

Bir cami için ne lâzımsa bunların içinde mevcuttur. Bir de unutmayalım ki her cami yanında eski usulde bir medrese vardır. Her köyde cami mektebinde otuz kırk kadar oğlan ve kız çocukları okumaktadırlar.

Camileri yaparken hanımları da düşünmüşler. Onlar için de caminin içerisinde birkaç direk üzerinde bir bölme yapmışlardır ki, bu bölmeler kapı tarafında olduğundan yüzü minbere taraf oturan erkekler, onlara hiçbir zahmet veremeyeceklerdir. Minare yerine de yakında olan bir ağaca merdiven yapmışlar. O merdiven, müezzini, yine ağaçtan yapılan bir şerefeye çıkarıyor. Burası da bizim minare. Hâsılı cami ve namaz hususunda Acara benim gezdiğim yerlerin hepsinden ileridedir.

Acara'nın kıyafeti, Anadolu'nun kıyafetinin ince bir şeklidir. Arka geniş, ayağı darca bir pantolon, belinde çantalı bir kemer üstünde bir tabanca kama, sırtlarında ise kolları, etekleri saçaklı bir ifaket, başlarına başlık sarılı, ayaklarına zayıf Gürcü ayakkabıları takarlar. Hiç şüphe mi var ki, bu kıyafette bu milleti seven bir adam için bir başka güzellik olsun. Ruhum bu kıyafeti benimliyor. Hanımlar büsbütün Trabzon kıyafetinde, baştan ayağa bir çarşafa bürünüyor, yüzlerine rûbent/peçe bağlıyorlar. Buranın köyleri örtünmeye güzelce riayet ediyorlar.

Cavad

Acara'da Din

Acaralılarla olan rabitamıza biraz dikkatle bakacak olursak bizi kardaşlarımıza bağlayan, onları bize sevdiren ancak din ve Kur'an'ın tavsiyeleridir.

Acara'da başlıca din, Din-i Mübîn-i Muhammedî'dir. Yerli bir kişi olsun Hıristiyan yoktur. Bize göre bunlar İslâmiyet'i çoktan kabul etmişlerse de bugün bütün mânasıyla bir Müslüman kavmidirler. Dini katiyen ihmal etmezler. On beş yaşından yukarı olan her bir Acaralı isterse bey olsun, ağa olsun, namaz kılar, oruç tutar. İslâmiyet'in diğer amellerini yerine getirirler.

Derin bir ormanın sağır bir bucağındaki ak bir caminin ak minaresinde dertli hocanın yankı sesi, Acara'nın kalbi saf çocuklarını namaza davet ettiği gibi şadırvanın etrafı dolar. Büyük küçük herkes namaza hazır olur. Artık hiçbir kuvvete karşı boyun eğmeyen bir necip millet, Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda eğilir, eğilir... Kulluğunu gösterir.

*Samimi bir milletin saf bir ibadeti
Ben Acara'nın namazına meftunum!*

Normal günlerde köy camilerinde böyle cuma namazının celâlini de görmek için buradaki merkez camilerine gelmelisiniz! Birbirine yakın olan köylerin birinin camii evelden merkez olarak tanınır ve her Cuma günü etraftaki köylerin bütün erkekleri bu camiye toplanarak namaz kılarlar.

Acaranın köy camileri her zaman bizim şehir camilerinden kalabalık olur.

Söylendiğine göre ramazan ayı Acara'da bütün yetişkinler nasıl ki namaz kıyorlar öyle de oruç tutup Cenab-ı Hakk'ın mağfiretini diliyorlar. Ramazanda her gün camilerde namaz ve vaaz, diğer aylara nispeten daha parlak bir şekilde imiş.

Tabiidir ki oruç ve namaza böyle hevesle yapışan bir millette maharet son derece güzeldir. Acara'da yenilik ve ilerleme yokluğuna rağmen büyük bir temizlik vardır. En aşağı tabakaya kadar bir köylünün bile üst başında geniş bir temizliğin

itimata kazanmış olduğunu görürsünüz. Aylarca içlerinde hiçbir fena korku, nefes kokması görmezsiniz. Her günde beş vakit abdest, her abdestte güzelce yıkanmanın neticesi işte bu...

Acara'da dinî bayramların çok güzel kutlandığını söylerler. Kısmet olursa Acara'nın bir dinî bayram kutlamasını da görür, okuyucularımıza elimizden geldiği kadar anlatırız. Ne demek ister ki dinini seven bir millet, bayramını da sevecek ve sevdirecektir.

Acaralıların dine ne kadar güzelce sarıldıklarını bundan da bilmek olur ki, Acara an'aneleri ancak ve ancak İslâm an'anelerinden ibarettir. Bundan iki yüz elli sene evvel İslâmiyet'i kabul eden bu necip ham ruhlarında daha çok muvafık olduğundan mıdır, nedir? Millî âdet ve an'ane olarak İslâm an'anelerini, tarihî mukaddesin ifade ettiği mânâyla kabul etmişlerdir. Müslüman gibi düşünüp, Müslüman gibi inanıp, Müslüman gibi sevinirler. Ezberden bir Kur'an âyeti okusanız ağızınızdan öpmek için çalışırlar.

Hanımların örtünmesi meselesine gelince Acara bunda da birçok yerlerden daha iyi riayet etmektedir. Buranın köylerinde bizimkilerde olduğu gibi kadınların yüzleri yarım kapalı değildir, bütün kapalıdır. Beli büzmeli bir çarşaftan başka bir de yüzlerine rûbend/peçe bağlarlar. Buranın hanımları için bu rûbend/peçe zannedersin bizimkilerinden daha elverişlidir. Çünkü yüzü peçeli hanım herkesi görür fakat onu kimse göremez.

Örtünmeye böyle riayet ettiklerine göre söz yok ki buranın kadınları tarla ve çayır işlerine çok az karışırlar. Bütün vakitlerini ev işlerinde geçirirler. Dokuz yaşından aşağı olan kızlar mekteplerinde oğlanlarla beraber, diz dize ders okurlar. Kur'an-ı Şerîf'i hatmettikten sonra yazı bilmeden, okumaktan çekinirler.

İşte bizim Acaralı kardaşlarımızın dine riayetlerinin derecesi bu...

Bu son zamanlarda bazı İslâmiyet düşmanları ortaya yanlış bir nazariye çıkarmışlar; güya İslâm'ın yayılma zamanında Acaralıları kılıç zoruyla Müslüman etmişler! Benim anladığıma göre bunlar, İslâm dinini zorla kabul etselerdi bu az müddet içerisinde Hıristiyanlığı da büsbütün unutmazlardı. Az da olsa ondan kalan eserlere tesadüf edilirdi. Nasıl oldu ki güçle Hıristiyanlığı kabul eden birçok milletler asırlarca eski dinlerinin tesiri altında kaldılar da Acaralılar iki yüz eli senede Hıristiyanlığı büsbütün unuttular?

Bunun için büyük bir cesaretle söyleyebiliriz ki Acara'da İslâm dini, yalnız, yalnız irşâd ve hidayet yoluyla yayılmıştır. Bir de fikrin yanlış olduğunu bununla hükmetmek olur ki: **Türk idaresi altında çok az kalan bir millet, eğer İslâmiyet'i zorla kabul etmiş olsaydı, Rus istilâsından sonra kim mâni oldu ki tekrar Hıristiyan olmadı?**

"Sizin babalarınız Hıristiyan'dı, siz de Hıristiyan olmalısınız!" diyen bir misyonere namuslu bir Acaralı çocuğu demiş ki: *"Peki öyleyse siz de Yahudi olunuz! Çünkü babalarınız Yahudi'ydi!"*

Güzel ve uygun bir cevaptır, değil mi?

Diyorlar ki siz İslâmiyet'i zorla, kılıç zoruyla kabul etmişsiniz! Bunu diyen adamdan Acaralılar mutlaka incinirler.

Bu fikri kendi haklarında bir iftira olarak görürler. Hakları da vardır.

*Cavad
Batım, 20 Aralık*

Devamı var

Batım.